

مروری بر سرگذشت سازمان استاندارد که حدود ۶۰سال است کیفیت کالاها را اندازه می‌گیرد

مرجع اعتبار کالای ایرانی

سیده‌نعمیه زینبی! این روزها اگر نشان استاندارد روی محصولی نباشد، امکان ندارد ما به‌سراغ برویم. این نشان از دهه۳۰ تاکنون با شعار «نشانه کیفیت کالا» همراه ما بوده و به ابعاد مختلف زندگی‌مان راه پیدا کرده است. سازمان استاندارد از حدود سال ۳۲ که هسته اولیه استاندارد در اداره تجارت کل وقت شکل گرفته است تا اکنون که به هفتادسالگی خودش رسیده، راه زیادی را پیموده است. باید بدانیم ۱۰ سالی طول کشیده‌است تا اداره استاندارد در سال ۱۳۴۲ قدم به مشهد بگذارد. در سال‌های ابتدایی فقط محصولات کشاورزی و به‌خصوص صادراتی، توجه این سازمان را جلب می‌کرد اما از دهه ۶۰ نظارت بر مواد خوراکی نیز بر این روند افزوده شد. همچنین از میانه دهه ۷۰ با تجهیز ساختمان و آزمایشگاه، حیات جدی استاندارد در استان خراسان و مشهد آغاز شد. به‌مناسبت روز استاندارد به‌سراغ تاریخچه شکل‌گیری اداره استاندارد در مشهد رفته‌ایم و با یکی از مدیران قدیمی این سازمان گفت‌وگو کرده‌ایم.

نشان طراحی شده توسط مرحوم مرتضی ممیز که نخستین نشان رسمی استاندارد در ایران است. از سال ۱۴۰۱ به این صورت استفاده می‌شود. در طرح جدید علامت اختصاری INSO با رنگ سبز طراحی شده است

● استانداردد در کشور

قانون هفدهم که سال ۱۳۳۹ در مجلس تصویب شد، زایش نخستین مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران را رقم زد. طبق این قانون، اجازه تأسیس مؤسسه استاندارد ایران به وزارت بازرگانی داده شد، مؤسسه‌ای که مرکز اصلی آن در تهران بود و در صورت لزوم می‌توانست در هر یک از نقاط کشور، اداره یا شعبه یا نمایندگی تأسیس کند. تعیین استاندارد کالاهای کشاورزی و دامی و صنعتی و معدنی و تطبیق استاندارد تعیین‌شده با نمونه کالاهای تولیدی و صدور گواهی‌نامه انطباق کالای تولیدی و صادراتی با استاندارد تعیین‌شده، از وظایف اولیه این اداره بود. دکتر خرسند، نخستین رئیس اداره یادشده بود. در سال ۴۴ که با ایجاد تغییراتی اساس نامه سازمان در مجلس شورای ملی به تصویب رسید، مهندس رضا شایگان به مدت چهار سال مدیرعامل آن شد. بودجه سازمان از راه تشویق صادرات، بودجه وزارت اقتصاد و وجوه دریافتی از متقاضیان، تأمین می‌شد. در یکی از جلسات سال ۲۹ برای تأسیس مؤسسه استاندارد در خرمشهر، قرار شد پس از تکمیل مرکز،

گفت‌وگو با یکی از مدیران اداره کل استاندارد استان در دهه ۷۰ که آغازگر پیشرفت استانداردسازی در شهرمان بود

با یک رایانه فرایند استانداردسازی ایران را در مشهد نظام‌مند کردیم

دارد و رفته‌رفته اداره استاندارد بجنود، بیرجند، گناباد، نیشابور، سبزوار، سرخس، باجگیران و چند شهر دیگر در دهه ۷۰ پا می‌گیرد تا بر تولیدات این شهرها در شهر خدشان نظارت برده شود.

● استخدام نیروی متخصص برای استانداردسازی از مشهد شروع شد

با انتقال به ساختمان جدید، اداره استاندارد خراسان پیشرفت چشمگیری می‌کند و با توجه به روند روبه‌رشد تولید در استان، این اداره بیست و چهار ساعت به‌کارکنان بتوانند با ذره‌بین استاندارد‌ها بر همه ابعاد نظارت کنند. در واقع باید گفت سازمان استاندارد در مشهد از آن زمان، تازه نقش خودش را به‌عنوان یک سازمان مستقل از مرکز پیدا می‌کند. با بزرگ‌شدن فضای کاری، نیروهای پرنفس نیز به رگ‌های استاندارد استان تزریق می‌شوند که بیشتر آن‌ها متخصص (با مدارک کارشناسی ارشد و بالاتر) هستند. استخدام نیروی متخصص برای استانداردسازی برای نخستین‌بار از مشهد شروع می‌شود و تعداد نیروهای استاندارد خراسان در آن زمان، از ۱۰ نفر به حدود ۴۰ نفر افزایش می‌یابد.

همچنین تجهیزات آزمایشگاهی به‌روز به‌مدد می‌آیند تا بزرگ‌ترین آزمایشگاه‌های استاندارد ایران پس از تهران، بهره‌برداری شود. نخستین مجله سازمان استاندارد ایران با نام «مجله

مهندس کشمیری این سمت را برعهده دارد و قبل از کشمیری نیز مهندس افخمی، سرپرستی اداره استاندارد را با حفظ سمت در استانداری، بر دوش گرفته است. در زمان افخمی، ساختمان کنونی سازمان در بولوار خیام، کلنگ‌خورده و تا زمان مدیریت شربت‌دار نیمه‌تمام مانده بود. او با یک ساختمان بزرگ نیمه‌تمام روبه‌رو می‌شود که باید بودجه و اعتبار آن را تأمین کند تا به بهره‌برداری برسد. ساختمان دوطبقه استیجاری بولوار رضا، بیش از ۱۹ مساحت آن به سیصد متر هم نمی‌رسید و امین‌التجار، مدیر دهه ۶۰ سازمان، برای مدت ۱۰ سال آن را اجاره کرده بود. در اختیار این اداره قرار داشت و یک آزمایشگاه کوچک در دل همین ساختمان به‌امور استاندارد استان رسیدگی می‌کرد؛ البته نخستین روبه‌روی شربت‌دار با این ساختمان و امین‌التجار در سال ۶۵ است که او برای

بازدید به خراسان آمده است. وی با یک اداره محقر و یک آزمایشگاه مواد غذایی روبه‌رو می‌شود که پاسخگوی نیاز استان نیست. آن زمان سنجش استانداردهای مواد غیر خوراکی استان مانند امور مربوط به قطعات اتومبیل، نساجی، کالاهای الکتریکی و...

در تهران انجام می‌شود. در خراسان بزرگ فقط یک مرکز استاندارد در مشهد وجود

پیام کیفیت، نیز در همین زمان در مشهد و با ابتکار شربت‌دار چاپ می‌شود و تا سال‌ها هیچ رقیبی ندارد. در کنار این‌ها، نخستین نمایشگاه کالاها در مشهد برگزار شد. در دهه ۱۰ غرفه در میدان فردوسی به دست تولیدکنندگان مشهدی سپرده می‌شود تا شهر امام‌رضا(ع)، سردمداری‌اش را در این زمینه نیز حفظ کند. همچنین اولین تفاهم‌نامه همکاری سازمان استاندارد کشور با دیگر کشورها را سازمان استاندارد مشهد رهبری می‌کند تا تفاهم‌نامه سازمان با پاکستان، ترکمنستان و قرقیزستان بسته شود. همه این اقدامات، گام‌های روبه جلوی استاندارد مشهد است که گسترش فعالیت‌هایش را در آن سال‌ها نشان می‌دهد و بخشی از تاریخچه استاندارد در این شهر را تشکیل می‌دهد.

نکته جالب دیگری که مشهد در آن پیش‌قدم بوده است، ورود رایانه به فرایندهای استانداردسازی است. دهه ۷۰ رایانه تازه‌پایه ادارات گذاشته‌است و بسیاری از افراد حتی روش کار کردن با آن را نمی‌دانند و بسیاری از فرایندها دستی انجام می‌شود. گام‌های نخست برای نظام‌مندشدن فرایند استانداردسازی در مشهد برداشته می‌شود. شربت‌دار با کمک یک برنامه‌نویس، فرایندها را تعریف و سپس اجرایی می‌کند. برنامه‌نویسی این بسته نرم‌افزاری به این ترتیب در مشهد انجام و سپس در ادارات استاندارد تهران و دیگر شهرستان‌ها به کار گرفته می‌شود. شربت‌دار درباره آن می‌گوید: «تا ۱۰ سال تصویر گنبد امام‌رضا(ع) در صفحه نخست بسته نرم‌افزاری، صبح به‌صبح روی صفحه کارمندان استاندارد در سراسر ایران باز می‌شد».

طریق ایران به چین و ارتباطات این کشور با روسیه و جمهوری‌های اتحاد شوروی فراهم شود. مراغه‌ای با اشاره به روابط رو به گسترش دو کشور و ماده پنجم عهدنامه دوستی میان ایران و چین، مبنی بر امکان ایجاد کنسولگری، نظر موافق خود را در این باره اعلام می‌کند. او همچنین این عهدنامه را ضمیمه نامه‌اش می‌کند. این عهدنامه که نخستین عهدنامه مودت میان دولت‌های ایران و چین است، ۱۱ خرداد ۱۲۹۹ (یکم ژوئن ۱۹۲۰) در رم و میان سفیران دو کشور بسته می‌شود. امضاکنندگان آن از طرف ایران، میرزا اسحاق خان مفتخرالدوله، وزیر مختار ایران در پایتخت ایتالیاست و از طرف چین، وان کوان‌کی، وزیر مختار چین، آن را امضا می‌کند. چون این عهدنامه در زمان تعطیلی مجلس شورای ملی امضا می‌شود، سال بعد و پس از بازگشایی مجلس، عهدنامه نیز در ۱۶ آبان ۱۳۰۰ به تصویب می‌رسد و جنبه قانونی می‌یابد.

همین عهدنامه هفت‌ماده‌ای است که مبنایی می‌شود برای مبادله نمایندگان سیاسی و کنسولی میان دو کشور و تأسیس سفارتخانه و کنسولگری در خاک یکدیگر، اتفاقی که ابتدای دهه ۲۰ در تهران می‌افتد. اما آن‌طور که اسناد می‌گویند، در مشهد به نتیجه‌ای نمی‌رسد و اقدام مؤثری پیر و نامه و درخواستی که ذکرش رفت، صورت نمی‌گیرد.

شهریار

شهریار NEWS IR
۲۲ مهر ۱۴۰۲
۲۸ دی‌ماه ۱۳۹۵
شماره ۳۵۵۸

۱۵
↓

↓

پیشرفت‌های استانداردها در دهه ۷۰

خراسان‌نامه

رابط مهر؛ نمونه شش‌دانگ کاروان‌سرای ایرانی

هادی‌دقیق‌ادر مسیر سبزوار به سمت شاهرود، بین ریوند و صدرخو، روستایی است به نام مهر، روستایی کشیده که از آن سوی جاده پهن شده است و تا مسیر برگشت همین جاده امتداد دارد. در همین امتداد و در منتها‌الیه روستا، کاروان‌سراییی است که همه اجزایش سالم مانده، اما اکنون یک در فلزی کرم‌رنگ مسیر ورودی‌اش را بسته است و بازدیدکردن از آن به این سادگی ه‌ان نیست، با این حال تماشایی این بنای زیبا و رصد کردن رج‌به‌رج آجرهایش از همان بیرون هم تا حدی ممکن است و حتی دیدن غرفه‌های بیرون این رباط نیز لطف خاصی دارد. رباط مهر یک مهمان‌سرای بین‌راهی بوده که روزگاری، خستگی کاروان‌های مسیر جاده ابریشم در آن گرفته می‌شده است. کاروان‌سرای مهر که چهل کیلومتر با سبزوار فاصله دارد، سال ۱۳۶۳ در فهرست آثار ملی ایران قرار گرفت و به تازگی ثبت جهانی شده است.

● درخشنده‌مهری بود پیرپا

اطراف کاروان‌سرای مهر را امروز زمین‌های کشاورزی گرفته است و حتی در امتداد روستای مهر، روستای کوشک‌باغ است که همه زمین‌های کشاورزی‌اش، همان درووبر است. در این فضا که قدم بزنیم، می‌بینیم آنچه بیش از همه وسط این بیابان بزرگی می‌کند، همین بنای آجری کاروان‌سرا با طاق‌های فراوان و قشنگش است. اینجا، رباط‌مهر بین بناهای اطرافش می‌درخشد.

اعتمادالسلطنه از روستای مهر به نام روستایی آباد یاد می‌کند و درباره کاروان‌سرای آن می‌گوید: «کاروان‌سراییی در عهدشاه‌عباس ثانی در مهر بوده که منهدم شده و جناب حاجی میرزا ابراهیم شریعتمدار، مجتهد سبزوار، کاروان‌سراییی جدید در نزدیکی کاروان‌سرای قدیم بنا کرده‌اند»، بنا به نوشته اعتمادالسلطنه، کاروان‌سرای قدیمی مهر دو کتیبه سنگی داشته‌که تاریخ ساخت و نام بانی بنا روی آن بوده است. کاروان‌سرای نخستین مهر، یک سال پس از کاروان‌سرای مزینان و به‌دست یک نفر ساخته شده است. ظاهراً در آن زمان، یکی از کتیبه‌ها فقط باقی مانده بوده که آن هم نصفه‌نیمه بوده است. عباراتی مثل «شداز بهر زوار شاه‌رضا»، «پی‌مسکن‌زائران امام‌علی‌بن‌موسی‌شهنشاه‌دین»، «مسافرنهایی که در چهار فصل هوایش بود خرم و دل‌نشین»، و... روی بخش‌های باقی‌مانده کتیبه‌ها به چشم اعتمادالسلطنه آمده است.

با وجود این، در تصاویر اسناد ثبت ملی کاروان‌سرا، بقایای معماری جلو ورودی رباط‌مهر دیده می‌شود که احتمالاً چاپارخانه، حوض انبار و مهمان‌خانه بوده است. این بناها اکنون کامل از بین رفته‌اند. نویسندگان کتاب «کاروان‌سراهای خراسان، اما از نحوه اجرا و برخی عوامل و عناصر معماری احتمال می‌دهند که کاروان‌سرای قدیمی کامل تخریب نشده، بلکه در دوره قاجار به‌شکلی اساسی مرمت و بازپیرایی شده است.

● معماری کاروان‌سرای مهر

رباط‌مهر را با پلاتی مستطیل‌شکل و طول ۸۱متر و عرض ۶۸متر و مساحت ۵هزار ۷۰۰متر می‌توان وسیع‌ترین کاروان‌سرای این منطقه محسوب کرد. طرح کلی این بنای زیبا، دواایوانی با غرفه‌های در اطراف حیاط مرکزی است، اما غرفه‌های میانی اضلاع شرقی و غربی بنا نیز به اندازه ایوان شمالی و جنوبی، بلکه فقط کمی از غرفه‌های اطرافشان بزرگ‌ترند و همین هم حس بنای چهارایوانی را تداعی می‌کند. در نمای جنوبی کاروان‌سرا که ورودی بنا نیز آنجا قرار دارد، دو طرف ورودی که بنایی دوطبقه است، در مجموع چهارده غرفه در آن بارانداز مسافران تعبیه شده است که همه آن‌ها با طاق جناغی تزیین شده‌اند. ورودی بنا نیز به‌شکلی زیبا طراحی شده است و ترکیب طاق جناغی بزرگ برای دوطبقه، به طاق هلالی ورودی طبقه اول ختم می‌شود و به هشتی بنا می‌رسد. بالای این هشتی نیز شاه‌نشین کاروان‌سرا با سقفی گنبدی قرار دارد و از طریق پله‌هایی که در دو سوی جنوبی هشتی تعبیه شده است، به آنجا می‌رسد.

پس از هشتی و در امتداد حیاط کاروان‌سرا، به اتاقی مربع‌شکل می‌رسیم که در دو سویش به فضاهایی مستطیل‌شکل مرتبط می‌شود و آن‌ها هم به حیاط کاروان‌سرا باز می‌شوند. با گذشتن از این فضا به حیاط نسبتاً بزرگ کاروان‌سرا می‌رسیم که ایوان‌های شمالی و جنوبی، ایوانچه‌ها و غرفه‌ها و درگاهی‌های اسطیل دورتا دور آن را فرا گرفته‌اند. اینجا هم ترکیب طاق‌های جناغی و هلالی در اولین نگاه به چشم می‌آید. هر دو ضلع شرقی و غربی بنا ۹ غرفه دارند که به‌جز غرفه وسطی که بزرگ‌تر و با طاق هلالی است، بقیه آن‌ها با طاق جناغی پوشیده شده‌اند. همه غرفه‌های دورتا دور حیاط، یک متر از زمین بالاترند و مکان‌هایی برای بستن چهارپایان، جلو آن‌ها تعبیه شده است.

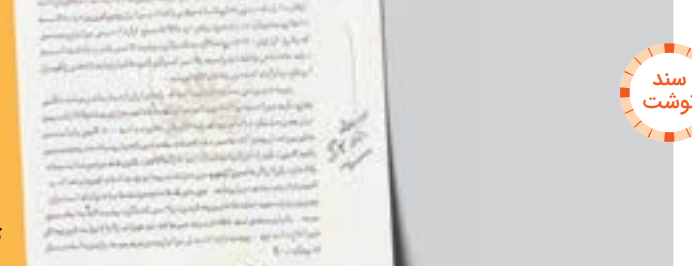
ایوان ضلع شمالی حیاط در تقارن با ایوان جنوبی و شامل یک ایوان بلند با شش غرفه در دو طرف آن است. پشت این ایوان نیز مثل ورودی بنا یعنی ایوان جنوبی، یک هشتی است که به اتاق‌های فراوان اطرافش دسترسی دارد. در مجموع در قسمت شمالی بنا فضاهایی مفصل و پیچیده ایجاد شده است. علاوه‌بر این، حوض انباری زیر ایوان شمالی تعبیه شده است که راه ورودی آن از زیر سکوی ایوان است. اسطبل‌ها هم در چهار گوشه حیاط قرار دارند و کنج‌های حیاط را پنج کرده و حالتی هشت‌وجهی به آن داده‌اند. این ورودی‌ها به تالارهای سرپوشیده و شبستان‌مانند و از آنجا به فضای پشت غرفه‌ها می‌رسند. آسمانه چهار شبستان چهار گوشه بنا روی چهار ستون آجری مستطیلی و طاق و تویزه استوار شده است. دالان‌هایی که از پشت غرفه‌های حیاط، این شبستان‌ها را به هم وصل می‌کند، نیز غرفه‌هایی دارد که برای اتراق مسافران در فصل‌های سرد سال تعبیه شده است.

در کل، کاروان‌سرای مهر آن قدر زیبا و سرپا و مستحکم است که یکی از جاذبه‌های این مسیر به‌شمار می‌رود و حیف است که بدون بهره‌برداری، سال‌ها کنار این مسیر، دود آگروز و خاک جاده بخورد و درش به روی بازدیدکننده بسته باشد.

منابع:
اسناد سازمان کتابخانه و اسناد ملی.
پورتال اداره کل استاندارد خراسان رضوی.
سایت سازمان پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
مصاحبه نگارنده با موسی شربت‌دار، مدیر اسبق اداره کل استاندارد خراسان، تاریخ اقتصادی مشهد،، تألیف علی نجف‌زاده.

سند نوشت

کنسولگری چینی در مشهد!

حسن بیات! این سند به تاریخ ۱۶مهر ۱۳۲۲

نامه محمدساعدمراغه‌ای، وزیر امور خارجه وقت ایران است به علی‌سهیلی، نخست‌وزیر. روابط ایران و چین به سال ۱۴۰ یا ۱۴۱ پیش از میلاد و دوره حکومت دودمان «هان» بر چین و «اشکانیان» بر ایران بازمی‌گردد و در سال ۱۱۵ پیش از میلاد نیز «وودی»، امپراتور چین، به منظور گشایش در دادوستد، سفیری را همراه پیشکش‌هایی به دربار «مهرداد دوم اشکانی»، می‌فرستد، اما هیچ کدام از این مراودات به ایجاد پایگاهی سیاسی و اقتصادی در دو کشور منتهی نمی‌شود.

در این سند که مربوط به دوره اشغال ایران توسط روس‌ها و انگلیس‌های متفق است، وزیر امور خارجه ایران با اشاره به ملاقاتش با وزیر مختار چین، از درخواست چین برای تأسیس کنسولگری در مشهد می‌گوید تا تسهیلات لازم برای ارسال مهمات جنگی از